

Prawa i obowiązki świadka

Środki specjalne

Informacje dla dorosłych świadków w postępowaniu karnym i w sprawach nieletnich

Broszura dostępna jest także na kasetach, w wersji z powiększonym drukiem oraz w innych wersjach językowych.
Tel. 0131 244 2213.

© Crown copyright 2006

Dokument dostępny jest również na stronie internetowej Scottish Executive:
www.scotland.gov.uk

Astron B44303 04/06 (Polish)

Stwierdza się zgodność niniejszego egzemplarza z oryginałem.

Dodatkowe egzemplarze:
Blackwell's Bookshop
53 South Bridge
Edinburgh
EH1 1YS

Zamówienia telefoniczne i zapytania:
0131 622 8283 or 0131 622 8258

Zamówienia faksem:
0131 557 8149

Zamówienia pocztą elektroniczną:
business.edinburgh@blackwell.co.uk

9 780755 950799
ISBN 0-7559-5079-8

www.scotland.gov.uk

Prawa i obowiązki świadka

Środki specjalne

Informacje dla dorosłych świadków w postępowaniu karnym i w sprawach nieletnich.

Zdjęcia wykorzystane w broszurze zostały zapożyczone z płyty CD-Rom „Prawa i obowiązki świadka” (Being a Witness) wydanej przez Scottish Executive – przewodnika dla nieletnich i dorosłych świadków szczególnej troski.

Dziękujemy wszystkim osobom, które przyczyniły się do powstania broszury.

Spis treści

Wstęp	2
Kim jest świadek szczególnej troski	3
Środki specjalne stosowane podczas składania zeznań przez świadków szczególnej troski	6
Składanie zeznań za przegrodą	9
Składanie zeznań za pomocą łącza telewizyjnego	10
Obecność osoby towarzyszącej	12
Wykorzystanie wcześniejszego zapisu zeznań	15
Składanie zeznań przed rozpoczęciem rozprawy przed wyznaczoną przez sąd osobą (ang. <i>commissioner</i>)	16
Opinia świadka	18

Wstęp

Dla większości świadków składanie zeznań w sądzie to nowe, nieznanne doświadczenie.

Niektórzy świadkowie mogą wymagać szczególnej opieki ze względu na okoliczności sprawy lub z uwagi na charakter zeznań, jakie mają złożyć.

W przypadku tych tak zwanych świadków szczególnej troski (ang. *vulnerable witness*) stosuje się środki specjalne (ang. *special measures*), które mają im ułatwić składanie zeznań.

Przed stawieniem się w sądzie i złożeniem zeznań k świadek powinien otrzymać ulotkę lub broszurę z informacjami na temat praw i obowiązków świadka w sądzie.

Niniejsza broszura zawiera informacje dla dorosłych świadków szczególnej troski na temat specjalnych środków, z jakich mogą korzystać przy składaniu zeznań.

Kim jest świadek szczególnej troski

W ramach pomocy świadkom szczególnej troski w 2004 roku szkocki parlament przyjął *Ustawę o świadkach szczególnej troski w Szkocji* (Vulnerable Witnesses (Scotland) Act). Celem ustawy jest doskonalenie form pomocy i wsparcia dla świadków podczas składania zeznań w sądzie.

Niektóre osoby mogą być w opinii sądu uznane za świadków szczególnej troski, jeżeli na ich zeznania mogą wpływać zaburzenia psychiczne lub obawy i zdenerwowanie związane z składaniem zeznań.

Przez zaburzenia psychiczne rozumiemy zarówno choroby psychiczne, jak i trudności w nauce. Lęk lub zdenerwowanie może mieć bardzo różne podłoże.

Osoby, które chciałyby zostać zakwalifikowane do kategorii świadków szczególnej troski powinny porozmawiać na ten temat z osobą, która wezwała je do sądu (tj. prokuratorem, kuratorem ds. nieletnich lub adwokatem). Po rozmowie ze świadkiem podjęta zostanie decyzja, czy można złożyć wniosek do sądu o zastosowanie środków specjalnych.

Jeśli w opinii osoby wzywającej świadka na mocy ustawy wymaga szczególnej opieki, osoba wzywająca omawia tę kwestię ze świadkiem i wyjaśnia, jakie informacje zawierać będzie przedłożony sędziemu wniosek o zastosowanie środków specjalnych.

Wniosek powinien zawierać:

- ✦ uzasadnienie uznania osoby składającej zeznania za świadka szczególnej troski oraz wszelkie dodatkowe informacje na poparcie wniosku;
- ✦ informację na temat preferowanych przez świadka środków specjalnych;
- ✦ opinię na temat zasadności zastosowania preferowanych przez świadka środków.

Do zadań sędziego należy ustalenie na podstawie informacji zawartych we wniosku, czy w świetle prawa świadek spełnia kryteria kwalifikujące go do tej kategorii.

Sędzia musi następnie rozważyć, w jakim stopniu składanie zeznań przez świadka szczególnej troski w zwykłym trybie mogłoby wpłynąć na jakość zeznań oraz czy zastosowanie środków specjalnych ułatwiłoby świadkowi zeznawanie.

Ostateczna decyzja o zastosowaniu i doborze środków specjalnych należy do sędziego.

Niniejsza broszura zawiera opis dostępnych środków specjalnych, z których mogą korzystać świadkowie szczególnej troski.

Składaniu zeznań w sądzie towarzyszy często niepokój i zdenerwowanie. Niektórzy świadkowie wymagają szczególnej opieki. Nie znaczy to jednak, że w każdym przypadku istnieje potrzeba stosowania środków specjalnych.

O CZYM NALEŻY PAMIĘTAĆ

Obok środków specjalnych stosowanych w przypadku świadków szczególnej troski dostępne są także inne formy pomocy dla osób, które z różnych przyczyn obawiają się składania zeznań.

Umożliwia im się na przykład wejście do budynku sądu osobnym wejściem i oczekiwanie na przesłuchanie w innym pomieszczeniu niż pozostali świadkowie. Istnieje również możliwość poproszenia o dodatkowe przerwy podczas składania zeznań. Rozprawę można także zamknąć dla publiczności.

Kwestie dotyczące składania zeznań należy omówić z osobą, która wezwała świadka i która dokona oceny jego sytuacji i wskaże najlepsze rozwiązanie w danym przypadku.

Środki specjalne stosowane podczas składania zeznań przez świadków szczególnej troski

Osobom zakwalifikowanym do kategorii świadków szczególnej troski oferujemy pomoc w postaci środków specjalnych. Środki te wprowadzono celem ułatwienia świadkom składania zeznań i umożliwienia im pełniejszego udziału w postępowaniu karnym lub w sprawach nieletnich.

Stosuje się następujące środki specjalne:

- ✧ przegroda na sali rozpraw (str. 9)
- ✧ łącze telewizyjne poza salą rozpraw (str. 10)
- ✧ obecność osoby towarzyszącej (str. 12)

- ✧ wykorzystanie wcześniej złożonych zeznań świadka (str. 15)
- ✧ składanie zeznań przed osobą wyznaczoną przez sąd (ang. *commissioner*) (str. 16).

Można skorzystać jednocześnie z kilku środków specjalnych. Zezwala się na przykład na obecność osoby towarzyszącej podczas składania zeznań za pomocą łącza telewizyjnego.

Należy jednak pamiętać, że z wyżej wymienionych środków specjalnych korzysta się jedynie w przypadku świadków szczególnej troski i że zgodę na ich zastosowanie, po rozpatrzeniu złożonego wniosku, wyraża sąd.

Środki specjalne

Wyjątkowe okoliczności towarzyszące składaniu zeznań przez świadków szczególnej troski wpływają czasem na jakość ich zeznań, dlatego osoba wzywająca świadka może złożyć do sądu wniosek o zastosowanie jednego lub kilku środków specjalnych.

Osoba wzywająca wyjaśnia również świadkowi, na czym polegają środki specjalne i omawia z nim wybór najbardziej odpowiedniej dla niego opcji.

Wniosek powinien zawierać krótkie lub w razie potrzeby bardziej szczegółowe uzasadnienie prośby o zastosowanie środków specjalnych. W zależności od okoliczności, informacje zamieszczone we wniosku mogą mieć bardzo osobisty lub delikatny charakter.

W ramach oceny, czy świadek wymaga szczególnej opieki lub dla potrzeb sporządzenia wniosku o zastosowanie środków specjalnych osoba wzywająca omawia ze świadkiem jego sytuację. Za zgodą świadka kontaktuje się również z jego lekarzem lub pracownikiem socjalnym w celu uzyskania bardziej szczegółowych informacji o stanie zdrowia świadka.

Decyzja o załączeniu do wniosku informacji oraz raportów specjalistów na temat szczególnej sytuacji świadka oznacza, że może mieć do nich wgląd oskarżony lub jego przedstawiciel prawny.

Wszelkie wątpliwości związane z ujawnieniem tych informacji oskarżonemu świadek powinien przedstawić osobie wzywającej.

Należy pamiętać, że przy podejmowaniu decyzji sąd bierze pod uwagę dobro świadka, ma on jednak również obowiązek zagwarantować sprawiedliwy przebieg procesu.

Składanie zeznań za przegrodą

Świadkom, którzy w świetle ustawy wymagają szczególnej opieki i na których zeznania, w opinii organu wzywającego, może wpłynąć obecność oskarżonego lub innych osób związanych ze sprawą, zezwala się na składanie zeznań za przegrodą (ang. *screen*).

Przegrodę lub zasłonę umieszcza się pomiędzy świadkiem a oskarżonym (lub inną osobą powiązaną ze sprawą), tak

aby świadek go nie widział. W ten sposób świadek widzi jedynie sędziego (oraz ławę przysięgłych, jeśli jest obecna), kuratora ds. nieletnich oraz innych prawników biorących udział w rozprawie.

Należy jednak pamiętać, że oskarżony i pozostałe osoby obecne na sali rozpraw widzą świadka składającego zeznania na ekranie telewizyjnym.

Składanie zeznań za pomocą łącza telewizyjnego

Konieczność składania zeznań w sali rozpraw wpływa czasem na jakość zeznań świadka szczególnej troski. Osoba wzywająca świadka ma możliwość zwrócenia się do sądu z wnioskiem o zezwolenie na przesłuchanie świadka za pomocą łącza telewizyjnego.

Zeznania za pomocą łącza telewizyjnego składa się w osobnym pomieszczeniu, poza salą rozpraw. Zwykle pomieszczenie takie znajduje się w tym samym budynku co sala rozpraw, można jednak zainstalować łącze w innym budynku.

Telewizor w pomieszczeniu ma połączenie z salą rozpraw i wszyscy obecni na rozprawie widzą i słyszą świadka składającego zeznania.

Sędzia oraz każdy z adwokatów obecnych na sali rozpraw ma do dyspozycji ekran telewizyjny, mikrofon oraz kamerę. Świadek nie widzi oskarżonego ani żadnych innych osób obecnych na sali rozpraw, z wyjątkiem osoby zadającej mu pytania.

Operowanie kamerami nadzoruje sędzia.
Po włączeniu kamer świadek widzi i słyszy wyłącznie sędziego lub jednego z adwokatów, którzy również widzą i słyszą świadka.

Łącze telewizyjne pozwala świadkowi uniknąć widoku oskarżonego lub innych osób związanych ze sprawą, jednak wszyscy obecni na sali rozpraw słyszą świadka i widzą go na ekranie telewizora.

Obecność osoby towarzyszącej

Osoby, które z różnych przyczyn obawiają się składania zeznań, mogą czuć się osamotnione podczas rozprawy. W takich przypadkach zezwala się często na obecność osoby towarzyszącej (ang. *supporter*), zarówno na sali rozpraw, jak i podczas składania zeznań za pomocą łącza telewizyjnego.

Osobie towarzyszącej wolno udzielać świadkowi wsparcia także przed rozpoczęciem rozprawy oraz, jeśli sąd wyrazi zgodę, w czasie przerw.

Nie wolno jej natomiast pomagać świadkowi w składaniu zeznań. Zabrania się jej ingerencji lub prób wpłynięcia na zeznania świadka, przerywania mu lub zachęcania go do wypowiedzi.

Przygotowując wniosek o zezwolenie na obecność osoby towarzyszącej wzywający bierze pod uwagę również kandydata proponowanego przez świadka, jednak ostateczna decyzja w tej sprawie należy do sądu.

Środki specjalne

Wybór świadka pada zwykle na osobę, którą świadek zna i w której towarzystwie dobrze się czuje.

Przed zgłoszeniem kandydatury osoby towarzyszącej należy jednak pamiętać, że:

- ✧ jeśli wybrana przez świadka osoba również składa zeznania, wolno jej pełnić rolę osoby towarzyszącej dopiero po przesłuchaniu;
- ✧ świadek powinien zastanowić się nad ewentualną reakcją osoby

towarzyszącej na jego zeznania; zeznania świadka mogą wzbudzić zdenerwowanie lub sprawić przykrość osobie towarzyszącej, dlatego często na osobę towarzyszącą lepiej jest wybrać kogoś spoza rodziny;

- ✧ z uwagi na niebezpieczeństwo wywierania wpływu na zeznania świadka sąd odrzuca zwykle kandydaturę osoby, który posiada zbyt wiele informacji na temat sprawy;

Środki specjalne

- ✧ jeśli świadek korzysta z pomocy opiekuna ze specjalnej organizacji pomocowej lub z wydziału opieki społecznej, warto rozważyć jego kandydaturę.

Organ wzywający świadka służy zwykle radą i pomocą w zakresie wyboru osoby towarzyszącej. W niektórych sprawach karnych można również tę kwestię omówić z przedstawicielem wydziału informacyjnego dla ofiar przestępstw VIA lub organizacji pomocy świadkom Witness Service.

Należy pamiętać, że osobie towarzyszącej nie wolno bezpośrednio pomagać świadkowi w składaniu zeznań ani odpowiadać na pytania zadawane świadkowi w sądzie.

Zezwala się natomiast na jej obecność podczas składania przez świadka zeznań z wykorzystaniem innych środków specjalnych, na które sąd wydał zgodę.

Wykorzystanie wcześniejszego zapisu zeznań

W przypadku świadków szczególnej troski składających zeznania w sprawie karnej, organ wzywający może złożyć wniosek o wykorzystanie podczas rozprawy zapisu wideo lub audio z przesłuchania świadka przez policję lub o odczytanie pisemnych zeznań złożonych przez świadka.

Podczas rozprawy świadek ogląda wówczas zapis zeznań lub go wysłuchuje, a następnie odpowiada na pytania dotyczące złożonych przez niego zeznań.

Korzystanie z tego specjalnego środka nie wyklucza zadawania świadkowi pytań na temat złożonych wcześniej zeznań. Pytania zadają wszyscy adwokaci biorący udział w sprawie, w tym również obrońca oskarżonego.

Osoba wzywająca świadka udziela wszelkich wyjaśnień na temat tego środka specjalnego i omawia ze świadkiem jego ewentualne zastosowanie.

Składanie zeznań przed rozpoczęciem rozprawy przed wyznaczoną przez sąd osobą (ang. *commissioner*)

W przypadku niektórych świadków szczególnej troski prokurator, kurator ds. nieletnich lub adwokat dokonują zapisu zeznań świadka przed rozpoczęciem rozprawy. Jeśli przewiduje się, że jakość zeznań świadka może uciepnieć na skutek upływu czasu podczas oczekiwania na rozprawę, sąd zwykle udziela zgody na zastosowanie tego środka. Świadek składa wówczas zeznania przed osobą specjalnie do tego wyznaczoną przez sąd (ang. *commissioner*). Zapis takich zeznań wykorzystuje się później podczas rozprawy.

Zastosowanie tego środka specjalnego oznacza, że świadek składa zeznania poza rozprawą sądową, w innym czasie lub miejscu.

W pewnych okolicznościach można ten środek zastosować również po rozpoczęciu rozprawy.

Sąd wyznacza osobę, przed którą świadek składa zeznania. W zależności od charakteru sprawy funkcję tę może pełnić sędzia lub adwokat. Przesłuchanie świadka odbywa się w zwykłym trybie, ale zeznań wysłuchuje wyznaczona do tego osoba, nie zaś sędzia w trakcie rozprawy.

W takim trybie składania zeznań (ang. *commission*) oskarżony lub osoba biorąca udział w postępowaniu w sprawie nieletnich ma prawo widzieć i słyszeć świadka, ale na ogół nie przebywa ona w tym samym co świadek pomieszczeniu.

Taśmę wideo z zeznaniami świadka przekazuje się sądowi. Nagranie odtwarza się następnie podczas rozprawy i traktuje w taki sam sposób, jak zeznania innych świadków.

Świadka nie obowiązuje już wtedy składanie zeznań w sądzie podczas rozprawy.

Osoba wzywająca świadka udziela wyjaśnień na temat tego środka specjalnego i omawia ze świadkiem jego ewentualne zastosowanie.

Opinia świadka

Osoba wzywająca przedstawia świadkowi dostępne środki specjalne i zasady ich stosowania oraz wyjaśnia, jakie informacje wymagane są we wniosku o przyznanie tych środków. Świadek ma możliwość wyrażenia opinii na temat proponowanych rozwiązań i wyboru jednego lub kilku z nich.

Nie wszyscy świadkowie szczególnej troski decydują się na skorzystanie ze środków specjalnych. Niektórzy, mimo obaw związanych ze składaniem zeznań, wybierają przesłuchanie w zwykłym trybie. Sędzia może jednak, ze względu na dobro

świadka, zdecydować o zastosowaniu środków specjalnych.

Świadek powinien omówić swoją sytuację z osobą wzywającą i zgłosić jej wszelkie uwagi i wątpliwości na temat rozprawy i dostępnych środków specjalnych, które jego zdaniem byłyby najbardziej odpowiednie.

Przy podejmowaniu decyzji o wyborze i zastosowaniu środków specjalnych sąd uwzględni zarówno informacje zawarte we wniosku, jak i opinię świadka.

Środki specjalne

Jeżeli okoliczności ulegną zmianie lub świadek zmieni zdanie co do wybranych środków specjalnych, należy poinformować o tym osobę wzywającą, która będzie mogła zaproponować inne środki i wyjaśnić, czy konieczne będzie złożenie wniosku do sądu w tej sprawie.

Bez względu na okoliczności sąd może zrewidować decyzję dotyczącą sposobu przesłuchania świadka szczególnej troski. Nawet po rozpoczęciu przesłuchania zezwala się na zastosowanie środków specjalnych lub na zastąpienie stosowanych środków innymi, szczególnie jeśli w opinii sądu sytuacja, w jakiej znajduje się świadek wpływa na jakość jego zeznań.

Mamy nadzieję, że lektura niniejszej broszury pomoże świadkom szczególnej troski wybrać najbardziej właściwe środki specjalne. Polecamy również wizytę zapoznawczą na sali rozpraw i w pomieszczeniu, w którym składa się zeznania za pomocą łącza telewizyjnego. Udostępniamy też CD-Rom, który pozwala przyjrzeć się sali rozpraw oraz stosowanym środkom specjalnym.

Należy pamiętać, że przy podejmowaniu decyzji sąd bierze pod uwagę dobro świadka, ma on jednak również obowiązek zagwarantować sprawiedliwy przebieg procesu.

Notatki